

nemusi vzťahovať iba na identitu človeka, ale tiež na identitu literatúry.“ (55)

Nepochybnou zásluhou konferenčného zborníka je, že okrem odpovedí ponúka aj nové otázky, ktoré posúvajú literárnovedný výskum k samotným dielam. Hermeneutická analýza týchto diel, skúmanie ich vzťahu k (židovskej) kultúre (v súvislostiach inter-

textuality či interkulturality) pomocou komparatistických prístupov či dejín motívov, alebo z pohľadu antropologicko-sociologického zasadenia textov (stopy multikulturality, liminality, marginality, kultúrnej pamäti atď.) by mohli tvoriť východisko pre štúdie tretej, pomyselnej časti zborníka.

PÁL SZÁZ

### **CSEHY ZOLTÁN: Szodoma és környéke. Homoszocialitás, barátságretorika és queer irányulások a magyar költészetben**

Pozsony: Kalligram, 2014. 840 s. ISBN 978-80-8101-754-4

Tretia monografia Zoltána Csehyho *Szodoma és környéke. Homoszocialitás, barátságretorika és queer irányulások a magyar költészetben* (Sodoma a okolie. Homosocialita, rétorika priateľstva a queer v maďarskej poézii), ktorá rovnako ako predchádzajúce dve vyšla vo vydavateľstve Kalligram, je so svojimi 840 stranami nielen skutočne impozantným zväzkom, ale zvolenou tematikou zároveň vyplňa doterajší vzduchoprázdny priestor vo výskume maďarskej literatúry. Dá sa povedať, že skúmanie toho, ako sa queer prejavuje v maďarskej poézii, bolo doposiaľ značne marginálne, pričom tento smer výskumu v medzinárodnom kontexte už nepatrí medzi nové trendy, o čom preukázateľne svedčí aj množstvo odbornej literatúry z uvedenej oblasti v angličtine. Naznačené okolnosti majú za dôsledok fakt, že maďarský bádateľ – okrem toho, že sa maximálne opiera o výsledky medzinárodných výskumov – je nútený vykonať aj všetky základné práce okolo skúmanej tematiky. Aj týmto sa dá vysvetliť pomerne dlhá úvodná kapitola knihy, ktorá na jednej strane slúži ako užitočný prehľad pojmov, na druhej strane je výborným teoretickým zhrnutím. Ako sám autor zdôrazňuje, jeho kniha nie je len o homosexuálnej poézii (pokiaľ niečo také vôbec existuje), ale skúma objavovanie sa homosexuality, resp. homosociality a rétoriky priateľstva v maďarskej poetickej tradícii.

V prehľadovej časti o vývoji pojmov, resp. interpretačných rámcov sa už črtajú teoretic-

ké predikcie autora. Viackrát zdôrazňuje, že namiesto homosexuality by sme mali hovoriť – v množnom čísle – o homosexualitách, nakoľko tematický výskyt homosexualít je určovaný aj diachronicky sa meniacimi kultúrnymi formami. Možno konštatovať, že Csehyho prístup nie je v žiadnom prípade esencialistický. Z toho vyplýva, že queerové momenty tak, ako ich vo svojej knihe sleduje, sa nedajú stotožniť s homosexualitou, sú to skôr určité formy subverzívnych prejavov, prostredníctvom ktorých vystupujú na povrch konflikty medzi sexuálnymi túžbami, príťažlivosťou, resp. medzi biologickým pohľadom a rodom.

Náročnosť projektu zvyšuje nielen nejasnosť určitých pojmov, ale aj fakt, že korpus, na ktorom by sa dala spomínaná problematika skúmať, nie je jednoznačne vymedzený. V maďarskom jazyku doteraz neboli vydané reprezentatívne antológie homosexuálnej, resp. queerovej literatúry, hoci v literárnej tradícii existujú isté kľúčové texty. Podľa autora má maďarská poézia a priori maskulínny charakter, pričom sa už v starej maďarskej literatúre nachádzajú viaceré texty, ktoré sa svojím spôsobom problematikou rodu zaoberajú. Kniha má teda dvojité úlohu: na jednej strane sa snaží o bližšie určenie korpusu – od vzniku maďarskej literatúry po súčasnosť –, ktorý by sa dal z kontextu v podtitule spomínaných pojmov zapojiť do relevantného dialógu. Na druhej strane sa snaží aj o realizáciu vyššie spomínaného dialógu a v sú-

vislosti s tým o polozenie základov výskumu o homosexualite, homosocialite a queere v maďarskej poézii.

Kompozícia zväzku ide po lineárnej línii: začína od Jana Pannonia a končí sa u Tibora Hajasa. Avšak medzi úvodom a diachronicky zoradenými rozbormi sa nachádza ešte jedna kapitola, ktorej názov *Sodoma* sa objavuje aj v titule knihy; táto sa okrem iného zaoberá i pojmom sodomie. Autor vyslovuje názor, že v maďarskej poézii pojem *sodoma* funguje vlastne ako označenie všetkých morálnych deviácií, posudzovaných z hľadiska kresťanskej morálky.

V Csehyho analýzach jednoznačne dominujú kontextuálne princípy. Napríklad tvorbu Jana Pannonia – ktorá je podľa autora vrcholom maďarskej erotickej poézie – skúma v súvislosti s dielom Antonia Beccadelliho, pričom poukazuje na to, že pornografické prvky v Pannoniovej poézii sa v žiadnom prípade nemôžu považovať za pornografické v dnešnom ponímaní slova, nakoľko sledujú schémy priapickej tradície, čo zároveň aj vysvetľuje, prečo je mylné referenčné čítanie týchto básní. Zoltán Csehy sa popri latinských citáciách z diel Pannonia snaží do svojich rozborov začleniť čo najviac maďarských prekladov, a tak si vytvára príležitosť poukázať aj na špecifiká maďarského umeleckého prekladu.

V druhej kapitole knihy sa dostávajú k slovu i také témy, akými sú história Istvána Fabriciusa Szakhmáriho, jednotlivé mytologické naratívy, resp. účinkujúce páry (Achilles a Patroklos, Apollón a Hyacint), otázka homosociality v tzv. historkách, ekloga Pála Ányosa, vplyv konkrétnej Vergíliovej básne na maďarskú literatúru atď. O širokom rozhlade autora svedčí i aplikácia kontextov (od hollywoodskych produkcií cez súčasné romány až po operu) presahujúcich horizonty filológie, rovnako však aj odvážna reinterpretácia starých literárnych tradícií pre súčasnú čitateľskú verejnosť. Z toho všetkého vzniká nová forma literárnovedného pohľadu, ktorá nepovažuje literatúru za múzejný artefakt, ale počíta s tým, že tradícia je neustále odkázaná na prenos a reinterpretáciu a recipient

nikdy nedokáže celkom zanechať svoje interpretačné horizonty.

V tretej časti knihy sa dostávajú do popredia niektorí predstavitelia maďarskej literatúry druhej polovice 19. storočia (János Arany, Kálmán Thaly, Jenő Péterfy), resp. literárnej moderny zo začiatku 20. storočia (Minka Czóbel, Sándor Vay, Mihály Babits, Sophie Török a iní). Kapitulu otvára interpretácia balady Jánosa Aranya s názvom *Szondi két apródja*, kde rozoberá novšiu recepciu balady, ktorá stavia vzťahy medzi protagonistami balady do homosexuálneho kontextu. Autor sa ani tu neuspokojí so zopakovaním doterajších poznatkov iných interpretátorov; na jednej strane sa ich snaží ďalej rozvinúť, na druhej strane polemizuje s jednotlivými konštatovaniami uvedenej recepcie. Zároveň presvedčivo argumentuje v prospech uznania Aranyovho básnického, a v ďalšej kapitole, kde sa spomínajú Aranyove preklady Aristofana, aj prekladateľského majstrovstva.

V poslednej, štvrtej časti knihy sa pri sebe ocitajú kapitoly, v ktorých autor skúma maďarskú recepciu spisovateľov svetovej literatúry (Sapfó, Ginsberg, Kavafis), a tie, kde sa jednotlivo venuje súčasným maďarským básnikom (Ádám Nádasy, András Gerevich, Mátyás Dunajcsik atď.), ktorých tvorba sa zaraďuje k prejavom homosexuality a queeru v literatúre. Zaujímavá je aj kapitola skúmajúca časopis *Mások* (Iní), ktorý bol prvým periodikom maďarskej homosexuálnej komunity, pričom autor poukazuje na špecifiká maďarského homosexuálneho diskurzu. Zoltán Csehy zdôrazňuje, že subverzívny charakter zobrazovania sexuality nemusí bezpodmienečne súvisieť s poetikou jednotlivých básní.

V epilógu knihy prichádza autor k záveru, že diachronický naratív, ako ho v knihe predložil, vychádzal síce z rôznych foriem zobrazovania sexuálnej inakosti, avšak ako črtajúci sa alternatívny kánon ho nemožno v žiadnom prípade považovať za marginálny, pretože je to skôr prerozprávanie kánonického príbehu z iného hľadiska. Posledné vety publikácie s mimoriadne bohatými prameňmi poukazujú na otvore-

nosť problematiky a nové výskumné výzvy, nakoľko popri maďarskej poézii aj maďarská próza z hľadiska queerovej tematiky ponúka

veľa zaujímavého materiálu. S napätím teda očakávame ďalšiu monografiu.

JÓZSEF KESERŮ

### **MAGDA KUČERKOVÁ (ed.): Duchovná cesta a jej podoby v literatúre**

Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 328 s. ISBN 978-80-558-0926-7

Zborník *Duchovná cesta a jej podoby v literatúre* editorky Magdy Kučerковой zaujme čitateľa ešte pred tým, než ho otvorí. Jeho dizajn, grafické spracovanie a knihárske prevedenie bezpochyby prevyšuje štandard, na ktorý sme zvyknutí pri tejto kategórii publikácií. Obraz labyrintu Dany Paraličovej (vo farebnom prevedení na obálke a v sivo-bielom na začiatku kapitol) predznamenáva mnohorakosť pohľadov, ktorými autorky a autori odkrývajú vlastné chápanie a interpretáciu duchovnej cesty, a zároveň vyjadruje i bohatú vnútornú štruktúrovanosť a komplexnosť obsahov, ktoré predstava labyrintu implikuje. Labyrint ako symbol a metafora súčasne zjednocuje jednotlivé príspevky v ich interdisciplinárnej rozmanitosti a zachytáva podstatnú črtu duchovnej cesty – neuchopiteľnosť jej transcendentnej podstaty.

Výstavba zborníka a jednotlivé príspevky nevytvárajú priestor pre vyčerpávajúci pohľad na fenomén duchovnej cesty, čo však v tomto prípade nie je na škodu. Naopak, vzniká tým predpoklad zreteľnejšie prezentovať editorský zámer, t. j. upriamiť čitateľskú pozornosť na aktuálnosť a podnetnosť témy. Texty písané pod zorným uhlom literárnej vedy, filológie, filozofie, teológie, ale aj lingvistiky, psychológie a umenovedy sú zastrešené časovým oblúkom, ktorý sa začína v období ranokresťanskej literatúry a siaha až po súčasnosť.

Je zrejmé, že veľké množstvo štúdií zahrnutých do zborníka (spolu 39) prináša aj riziko určitej nejednotnosti či roztrieštenosti. Kučerковой editorský rukopis však dokázal tento, na prvý pohľad, hendikep premeniť na prednosť – odstránil uniformitu, ktorá pri podobných projektoch neraz zastiera bohatosť, hĺbku, ale predovšetkým podstatné myšlienkové línie skúmanej problematiky. Okrem toho z kom-

pozície zborníka celkom nenútené vystupuje ďalšia dôležitá skutočnosť – jeho koncepcia núka možnosť rozšíriť tematiku o ďalšie pohľady, metodologické prístupy či ideologické prúdenia. V tomto bode sa odhaľuje zásadná stránka interdisciplinárneho poňatia duchovnej cesty ako témy – otvorenosť. Práve preto, že konkrétne náboženské denominácie či ideologické smery by si mohli nárokovať určitý druh exkluzivity pri vysvetľovaní, hodnotení a opise tohto duchovného javu, je nutné neuzatvárať ho do jednotlivých myšlienkových prúdov. A hoci ide o fenomén silno prítomný v kresťanskej tradícii, nemožno ho hľadať len tam. Prieči sa to samotnej povahe duchovnej cesty, ktorá je súčasťou bytia človeka a vinie sa naprieč stáročiami, náboženstvami, kultúrami a ideológiami.

Jednotlivé príspevky z pera autoriek a autorov zo Slovenska, Českej republiky, Španielska, USA i Argentíny sa podriaďujú dominantnému myšlienkovému zámeru, akoby tvorili mozaiku. Niektoré z nich sa javia ako základné stavebné prvky a plnia úlohu nosných výrazových prostriedkov témy. Iné sú na prvý pohľad subtilnejšie (obsahom alebo úrovňou vnorenia sa do problematiky), ale nie nepodstatné či okrajové, pretože ich funkciou je vycizelovať detaily, aby upúťali pozornosť a mohli tak lepšie vyniknúť. Ide o inšpiratívnu integráciu rôznych metodologických prístupov a autorských idiolektov, pričom niektoré majú exaktnejšiu podobu a v analyticko-interpretáčnom vyjadrení idú do hĺbky, iné inklinujú k vedeckej eseji alebo nadobúdajú reflektujúci charakter. Bez toho, aby sa opakovalo už povedané, zdôrazňujem, že je to osviežujúca kombinácia.

Zborník pozostáva zo siedmich kapitol. Úvodná kapitola *K prameňom uvažovania*